

Anmeldelser

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Godt om medisinsk historie og kunst

Alan E.H. Emery, Marcia L.H. Emery

Medicine and art

112 s, ill. London: Royal Society of Medicine Press, 2003. Pris GBP 40
ISBN 1-85315-501-2

Ekteparet Alan og Marcia Emery presenterer 53 kunstverk ledsaget av korte tekster. 15 av bidragene har tidligere vært publisert i *Journal of the Royal College of Physicians of London*.

Tidsmessig starter boken med Imhotep (2686–2613 f.Kr.) i det gamle Egypt, omtalt som «den første legeskikkelsen som står tydelig fram i fortidens tåkeheim». Derfra tar den oss med gjennom mange kulturer og perioder frem til en av forsidene til *The Lancet* i 2001. Forholdet mellom forskjellige religioner og medisinen og mellom skolemedisin og alternativ medisin beskrives. Vi møter kvinner som kjemper for å få lov til å studere medisin, sårede som blir pleiet på en sykestue under den første verdenskrig, stilles overfor et overfylt asyl i Sovjetunionen og en afrikansk healer som har inngående kunnskap om sine pasienters virkelighetsforståelse og får vite hvordan vestlige pasienter oppfatter moderne forskning. Forfatterne legger vekt på legens rolle i samfunnet og på forholdet mellom lege og pasient og hvordan dette har forandret seg gjennom tidene. De utvalgte kunstnerne formidler ofte et kritisk blikk på legen.

Det er gjort et spennende og variert utvalg av bilder av så vel kjente som ukjente kunstnere. Fremstillingene gir en opplevelse av tidligere tiders medisin på en måte det er vanskelig å få til med tekst alene. Innsiktsfulle kommentarer øker forståelsen av bildenes innhold. Dessverre er trykkkvaliteten gjennomgående for dårlig, men de velformulerte tekstene er fulle av interessante fakta. De gir ikke noen sammenhengende oversikt over feltet. En mer treffende tittel på boken ville vært *Medisinsk historie og kunst*.

Tekstene er bygd opp på svært forskjellig måte. En beskriver indisk medisin fra år 1000 og frem til i dag, en annen vektlegger hvordan livet til president George Wash-

ington artet seg før han ble syk. Mange er en underlig blanding av informasjon om medisinen utvikling og kunstnerens liv. Dette gjenspeiler antakelig forfatterens spesielle interesseområder, men det fungerer ikke alltid like bra. Selv om kunnskap om kunstnerens sosiale miljø og den aktuelle tidsepokens ikonografi hjelper oss i bildetolkningen, er informasjonen ofte forstyrrende og for detaljert.

De små artiklene berører, overrasker og plager. Boken anbefales til alle som er opptatt av medisinsk historie og kunst. Eller – kanskje viktigere – den kan brukes som en interessevekker.

Anne Gitte Hertzberg

anne.gitte.hertzberg@legeforeningen.no
Tidsskriftet

Kamp- og festskrift

Magne Nylenna, Geir Jacobsen, red.

Legerollens mange muligheter

222 s, tab, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2004. Pris NOK 225
ISBN 82-05-32554-5

Dette er et festskrift til professor Steinar Westin på hans 60-årsdag. Foruten de to redaktørene har 17 forfattere – de fleste leger – bidratt. Dessverre har jubilanten ikke noe eget bidrag, for boken ble laget som en overraskelse til ham.

Temaene er hentet fra allmenn-, samfunns- og arbeidsmedisin og fra samfunnspolitikk, forskning og undervisning. Kapitlene er preget av stort engasjement og vilje til forbedring, noen ganger i beste sekstiåtterstil. Det har gjort meg glad, for vi trenger det. Allmennmedisinen har klart å reise seg fra krisen i 1960-årene, men samfunns- og arbeidsmedisinen trenger nytt engasjement. Man kan drømme om gamle dager: ««Jeg er norsk lege.» sa han, og mengden vek til side!» (Øvre Richter Frichs Jonas Fjeld).

Jeg har lest boken med glede og begeistring. De enkelte forfatterne skriver godt, og de har et budskap som norsk medisin og norsk helsetjeneste trenger. Steinar Westin har gjort seg fortjent til den, og jeg håper mange – særlig allmenn-, samfunns- og arbeidsmedisinere – vil lese den.

Peter F. Hjort
Blommenholm

Hva kan forskningen si oss om rus i 2004?

Hans Olav Fekjær

Rus

Bruk, motiver, skader, behandling, forebygging, historikk. 382 s, tab, ill. Oslo: Gyldendal, 2004. Pris NOK 398
ISBN 82-05-33007-7

Hans Olav Fekjær har skrevet *Rus* med formålet «å heve kunnskapsnivået og gjøre moderne forskningsresultater (om rusmidler) mer kjent», og han går gjennom felter som motiver for å bruke rusmidler, skade-

virkningene av rusmidlene, ulike behandlingsstrategier og forebygging.

Dette bør bli et lære- og standardverk innen rusfeltet. Men Fekjær henvender seg også til allmennheten, og boken vil og bør kunne leses med interesse av mange, f.eks. lærere, politifolk, journalister og ikke minst besluttsende politikere og premissleggende byråkrater på sentralt og lokalt plan.

Boken favner altså svært vidt. Den omhandler både alkohol, illegale rusmidler og i noen grad legemiddelavhengighet. Den presenterer en imponerende mengde forskningsresultater på 350 sider, og har i alt 339 litteraturhenvisninger og en rekke tabeller og figurer (enkelte av disse er noe upresise i tekstforklaringene, dette bør rettes opp til ev. senere opplag). Den inneholder til slutt noen tillegg med faktaopplysninger om de ulike rusmidler, om spilleavhengighet og om aktuelle lover og forskrifter. Nettopp fordi boken er så allsidig, oversiktlig og grundig, vil den etter mitt syn fungere godt som basisverk innen utdanning for faggruppene på rusfeltet, også for legene. Naturlig nok er ikke alt like grundig behandlet. Enkelte deler er glitrende skrevet, bl.a. den om psykososiale behandlingsmetoder og bolken om forebygging, der forfatteren bl.a. legger frem nye ideer om «grensesprengende» forebygging med vekt på realistisk rusopplysning fremfor avskrekkingspropaganda.

I avsnittet om motiver for rus presenterer han omfattende forskningsresultater som viser at brukernes opplevelse av rusmid-

lenes virkning i stor grad bygger på læring. Jeg synes han her presenterer lite av nyere nevrobiologisk forskning, som bl.a. utgjør deler av kunnskapsgrunnlaget for lege-middelassistert rehabilitering av opiat-avhengige. Hans fremstilling av «avhengighet» blir kanskje litt ensidig psykososialt fundert. Dette er omdiskutert, men bakgrunnen for «sammensatte og kompliserte problemer» (som rusmiddelavhengighet) er jo gjerne nettopp sammensatt og komplisert.

Fekjær har klare meninger som til tider presenteres med polemisk snert. Dette er mer en styrke enn en svakhet, fordi han hele tiden henviser til kildene for sine vurderinger. I etterordet legger han etter mitt syn frem fornuftige vurderinger om hvordan skadevirkningene av rusmidler bør bekjempes. Han har et balansert og etter mitt syn et realistisk og fornuftig syn på forholdet mellom «(re)habilitering» og «skadereduksjon» når det gjelder tungt belastede stoffmisbrukere. Han mener behandling på individnivå – som er viktig for den enkelte lidende misbruker – ikke kan være noen hovedstrategi for å bekjempe det totale skadeomfang. Han mener de viktigste grep må tas på det politiske plan. Fekjærs idealsamfunn er nok det rusmiddel-frie samfunnet. Der vil nok ikke alle følge ham, men hans anvisninger for hvordan man kan begrense skadevirkningene blir ikke mindre aktuelle for det, selv om det ikke er politisk populært i dagens markedsliberale Norge.

Ivar Skeie

Åslundmarka legesenter
Hunddalen

Forfriskende om kunst og helsefag

Aud Kirsti Bø, Wigdis Helen Sæther

Kunsten som beveger – estetisk dannelse i helse- og sosialfagene

296 s, ill. Bergen: Fagbokforlaget, 2004.

Pris NOK 379

ISBN 82-7674-778-7

Forfatterne er tilknyttet Høgskolen i Sør-Trøndelag og har bakgrunn innen psykiatrisk sykepleie. Boken omhandler betydningen av kunst og estetikk innen helse- og sosialfagene. Den er delt i tre deler. Forfatterne gjør først rede for sitt teoretiske grunnlag, dernest retter de søkelyset mot kunstens betydning og muligheter i praktisk og pedagogisk arbeid. I den siste delen viser og diskuterer de relevansen av et estetisk perspektiv i klinisk arbeid. Illustrasjonene og fotografiene er ved Ole Tolstad.

Et sentralt uttrykk er «estetisk dannelse». Dannelse er her ikke knyttet til «finkultur», men brukes om en lærings- og utviklings-

prosess hos studenten eller den profesjonelle hjelperen. Formålet med prosessen er at den enkelte skal utvikle klokskap og evne til å fremme etiske verdier i sin utøvelse av faget. En forutsetning for å utvikle denne «generelle estetiske kompetansen» er evnen til å erfare, se og tolke det unike og spesielle i konkrete situasjoner. Forfatterne hevder at slik kompetanse kan oppøves i møtet med kunst – det være seg bilder, fotografier, litteratur eller musikk.

Boken er lettlest og inneholder en rekke gode eksempler. Den har en nordisk forankring, hvilket preger referansene til faglitteratur så vel som anbefalingene av litteratur, musikk, bøker og kunst. Det er dristig å gi seg i kast med så mange krevende problemstillinger innen rammen av en enkelt bok. Alle emner ytes ikke full rettferd, verken i fremstilling, referanser til faglitteraturen samt kritisk vurdering av eksisterende dokumentasjon.

God hjelpkunst vil alltid forutsette en grunnleggende menneskelig kompetanse. *Kunsten som beveger* viser nye og spennende veier til å utvikle en estetisk kompetanse innen helse- og sosialfagene. Dette er en forfriskende innføring i emnet.

Jan C. Frich

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

En utro medisiner

Geir Kjetsaa

Tsjekhov – liv og diktning

408 s, ill. Oslo: Gyldendal, 2004. Pris NOK 349
ISBN 82-05-29162-4

«Medisinen er min ektevidde hustru, litteraturen er min elskerinne,» skrev Anton Tsjekhov (1860–1904) i et brev til sin forlegger.

Geir Kjetsaa, professor i russisk litteraturhistorie, beskriver hvordan

Anton Tsjekhov som fattig medisinstudent skrev burleske humoresker for vittighetsblader for å forsørge foreldre og søsken. I 1884 tok han medisinsk embetseksamen, og etter dette drev han en beskjeden privatpraksis i Moskva i et par år. Senere praktiserte han stort sett blant venner og naboer. I 1890 foretok han en strabasjos reis til fangeøya Sakhalin utenfor Stillehavskysten. Han skrev en sosiologisk avhandling om sine iakttagelser, og den bidrog nok til å bedre forholdene for fangene. Samtidig diktet han seg inn i verdenslitteraturen. Han er en av de dramatikerne som spilles mest, og han skrev hundrevis av noveller.

Både Tsjekhovs forfattervirksomhet og hans legepraksis foregikk mot et bakteppe av hans egen sykdom. Han fikk sin første hemoptyse i 1884, men benektet sykdommen helt til han i 1897 måtte erkjenne at han hadde en langtkommet lungetuberkulose, som han døde av sju år senere.

Kjetsaa presenterer verk etter verk gjennom lange, av og til for lange, sitater og gjenfortellinger. Tsjekhov var nyskapende både som prosaforfatter og som dramatiker. I novellene var han først og fremst opptatt av å være objektiv. Det kan ha sammenheng med hans medisinske utdanning. Skuespillene er også realistiske, med større vekt på å gjengi stemning enn dramatisk handling. Kjetsaa binder sine analyser sammen ved hjelp av beskrivelser av perioder i Tsjekhovs liv. Men han kunne gjerne fortalt mer om samfunnsforholdene i datidens Russland og hvordan de speiler seg i Tsjekhovs forfatterskap.

Boken viser spennvidden i Tsjekhovs liv fra oppveksten i farens tarvelige butikk i en russisk provinsby til dødsleiet på et kursted i Tyskland, der han tar imot et glass champagne fra sin tyske lege, tommer det og dør.

Geir Kjetsaa har skrevet en grundig og leseverdig biografi om en stor dikter og en lege som følte at han hadde sviktet medisinen.

Per Joachim Lund

Oslo

Molekylærbiologisk poesi

Jon Ståle Ritland

Kroppsvistasjoner

50 s. Oslo: Aschehoug, 2004. Pris NOK 198
ISBN 82-03-18868-0

Legen Jon Ståle Ritland har med boken *Kroppsvistasjoner* skrevet en imponerende og tankevekkende diktsamling. Poesien er preget av forfatterens medisinske kunnskap om anatomi og det menneskelige arvestoff. Ritland lar DNA-trådens dobbelthet prege diktens form og innhold, hvilket åpner for en rekke ulike lesninger. Evolusjonen og den menneskelige organismes biologiske forutsetninger ligger som et grunn tema i tekstene.

Diktsamlingen er organisert i en ramme-fortelling gjennom fire deler: «Intron», «Genesis», «Mutasjoner» og «Metastaser». Det som er slående med Ritlands diktning er evnen til å kombinere vidt forskjellige nivåer av virkeligheten. Menneskelige erfaringer, sykdom og død tolkes i lys av «de eldste skrifttegn» – basene adenin, guanin, cytosin og tymin. På den annen side diktes arvestoffet inn i menneskelige og sosiale sammenhenger. Ritlands originale poetiske grep resulterer i nye og spennende observasjoner.